

УДК 37.011(092)(438=161.2)

ПЕДАГОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ РІДНОМОВНОГО НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ ЯРОСЛАВА ГРИЦКОВЯНА

Шагала Л.Б.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Стаття присвячена проблемам функціонування закордонного українського шкільництва. Запропоновано узагальнюючий досвід педагогічної праці польського вченого українського походження Я. Грицковяна. Зосереджено увагу на викладанні української мови у шкільних навчальних закладах Польщі. Подано аналіз навчально-методичного посібника та підручників авторства Я. Грицковяна, які укладено з урахуванням особливостей полікультурного середовища. Підкреслено значення рідномовного навчання як засобу збереження української ідентичності, реалізації ціннісних потреб національної меншини та нівеляції асиміляційних процесів.

Ключові слова: рідномовне навчання, українська ідентичність, полікультурне середовище, українське шкільництво, національна меншина.

Постановка проблеми. Збереження національно-етнічної самотності у діаспорі можливе через реалізацію освітніх потреб та духовних запитів. Особливу роль у плеканні історичної пам'яті та національної ідентичності у полікультурному середовищі відіграє шкільництво.

Значне число представників української діаспори Польщі спричинене не лише сучасними глобалізаційними процесами, а й історичними суспільно-політичними факторами, у результаті яких українська громада отримала статус національної меншини. Тому, українське шкільництво в Польщі слід розглядати крізь призму особливостей виховання і навчання, що здійснюється на рівні взаємодії етнічної меншини та титульної нації. Одним із пріоритетних завдань у сфері реалізації підтримки української громади за кордоном є розробка і підготовка навчальних програм, підручників, навчально-методичної літератури з української мови й дисциплін українознавчого циклу для українських шкіл зарубіжжя із врахуванням уже нагромадженого досвіду викладання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання українського шкільництва за межами України, в тому числі у Польщі, були предметом досліджень як українських, так і польських вчених. Цим проблемам присвячені праці Л. Биковської, Г. Білавич, А. Богуш, А. Василюк, В. Кеміня, І. Павліва, І. Руснака та ін. Вагомий дослідження стосовно генези українського шкільництва у Польщі здійснили польські науковці українського походження (С. Дзюбина, Р. Дрозд, С. Заброварний, М. Козак, О. Колянчук, В. Мокрий, М. Сирник), які розглядали його у контексті суспільно-політичних реалій ХХ століття.

На проблемах рідномовної освіти українців в умовах західної діаспори зосереджуються О. Ковальчук [6], В. Мацько [7], С. Романюк [9].

Засвоєння педагогічного досвіду, поряд із іншими напрямками функціонування закордонного українського шкільництва заслуговує особливої уваги.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Особливих аспектів педагогічної діяльності Я. Грицковяна у мистецько-педагогічному вимірі побіжно торкалися В. Ведіна, А. Вінницька, М. Зимомря, М. Талапканич, М. Лесів та ін. Науково-методична праця польського педагога українського походження Ярослава Грицковяна є чималим внеском у справу збереження то-

жності етнічних українців і потребує належного вивчення. Проте, у сучасній педагогічній науці залишається невивченим практичний досвід викладання української мови у шкільних навчальних закладах та в пунктах навчання Польщі, що був нагромаджений Я. Грицковяном у результаті тривалої викладацько-методичної діяльності.

Метою нашого дослідження є аналіз навчально-методичних посібників і підручників Я. Грицковяна з української мови та літератури, які побудовані з урахуванням особливостей іншопольського середовища, у якому відбувається становлення молодого покоління українців зарубіжжя.

Виклад основного матеріалу. У своїх працях Ярослав Грицковян неодноразово торкався питання рідної мови для українців як громадян Польської держави та аргументовано доводив тезу про закономірне панування мови титульної нації, тобто польської. З іншого боку, навчання рідною мовою або хоча б належний рівень її вивчення – це вагома обставина, що протистоїть природній асиміляції.

На думку Я. Грицковяна знання культурних традицій, фольклорних багатств народу дає можливість учневі усвідомити себе українцем в інонаціональному середовищі. Вказані вартості набуваються передусім у родинному колі. Дослідники Л. Біленкова, І. Руснак розглядають родину як основний чинник формування етнокультурних цінностей особистості у національно-духовному вихованні молоді в діаспорі [9]. Проте на час досягнення дитиною шкільного віку ці знання здебільшого неусталені й фрагментарні. До того ж має місце від'ємний вплив зовнішніх (безпосередніх, прямих, непрямих) чинників на дитину, які нівелюють її уміння й навички, здобуті під батьківською опікою. На думку С. Романюк, характерним чинником, який негативно впливає на оволодіння українською мовою в умовах діаспори, є відсутність природного рідномовного середовища, а також велика кількість змішаних родин [8]. Тому першочергову увагу Я. Грицковян надавав початковим знанням про мову.

Заслуговує на увагу праця педагога «Методика навчання української мови і літератури» (1998), яка, за словами автора, узагальнює його власний досвід як методиста української мови, а також враховує специфіку змін в освітній політиці Польщі в останні роки, особливо у від-

ношенні до національних шкіл [3, с. 4]. У двох частинах посібника висвітлені питання навчання української мови в школах з українською мовою навчання та в школах з додатковою мовою навчання, а також подано практичні поради щодо навчання української мови в об'єднаних класах, що практикувалося у пунктах навчання.

Автор праці наголошує на необхідності поєднання виховних й загальноосвітніх завдань на уроках української мови й літератури: «освіта й виховання повинні служити українським дітям, яким загрожує денационалізація, школа повинна дбати про те, щоб її учні читали і розуміли українську книжку, журнал, газету, щоб володіли українською мовою усно й писемно, вільно розмовляли зі своїми ровесниками з України» [3, с. 9]. Педагог радить вчителям звертати особливу увагу на національне виховання учнів через організацію молодіжних товариств та художніх гуртків, проведення літературних і пам'ятних вечорів, відзначення національних свят тощо. Тобто проведення різноманітних заходів, які підтримують емоційний зв'язок з українського спільнотою. Окрім того патріотичні почуття слід формувати під час уроків рідної мови, показуючи учням красу української культури у найвищому її вимірі – через перлини української літератури.

Акцентуючи увагу на полікультурному аспекті освіти, Я. Грицковян радить польським вчителям, які викладають такі дисципліни як історія, географія, мова та література, інформувати польських учнів про визначні події в історії України, про її культуру та традиції, долучатися до проведення свят та урочистих подій, що організовані українською громадою. Таким чином, педагог демонструє шляхи подолання етнічних непорозумінь, виховання поваги до культури інших народів та толерантного ставлення до інших.

Цікавими є думки Я. Грицковяна щодо особливостей відбору методів навчання. Він вважає, що у навчальному процесі слід застосовувати прямий та безпосередній методи навчання як найбільш придатні для навчання української мови [3, с. 13]. Обстоюючи свою думку, автор доводить, що прямий метод досить ефективний, оскільки є природним способом, за допомогою якого учень вчиться розмовляти українською мовою, наслідуючи дорослих. Безпосередній метод – метод, за яким учень самостійно здобуває знання на основі мовних явищ. Відтак Я. Грицковян зазначає, що цей метод досить важко реалізувати, оскільки слід враховувати предмет вивчення (конкретний мовний матеріал) та специфіку організації освітнього середовища (однокласні чи об'єднані класи).

Серед загальних зауваг щодо підготовки дитини до читання та письма у першому класі педагог відмічає випрацювану етапність у навчанні. Він виділяє підготовчий, букварний та післябукварний періоди, які проходять учні як українського, так і польськомовного першого класу, наприклад у пунктах навчання [3, с. 19]. У цьому ракурсі варто наголосити, що підготовчий етап виражається формуванням у дітей свідомої діяльності та створенням певних стимулів до навчання. Для другого – букварного – періоду характерним є власне підготовка до читання і письма, а для третього – оволодіння навичками читання

та письма. Водночас Я. Грицковян зазначає, що під час навчання грамоти вчитель повинен першочергово звертати увагу на зіставлення української й польської мов.

Під час підготовчого періоду Я. Грицковян радить виявити рівень володіння учнями українською мовою за допомогою проведення елементарних бесід про рідну оселю, родину, побут, школу тощо. Корисними для розвитку мовлення є розширення тематики бесід, що сприяє вивченню нових лексичних одиниць, формуванню просторових понять, часових проміжків тощо. Після цього можна переходити до звукового аналізу слова та виокремлення слів у мовному потоці. Розвивати пам'ять учнів він радить за допомогою виучування коротких віршів, а художньо-мовленнєву діяльність – працюючи над описом малюнка, картинки.

У букварний період діти вивчають звуки і букви, які вводяться не за алфавітним порядком, а за складністю вимови. У цей час увагу учнів сконцентровано на поєднанні лексики і граматики, при цьому не подається жодних правил. Таким чином, діти зосереджені на спостереженні за мовними явищами і фактами, а також на формуванні чіткої вимови та артикуляції звуків не притаманних польській мові. Окремим аспектом виступає вивчення написання українських літер, що не знаходять свого відображення у латинській абетці [3, с. 29]. Загалом можемо констатувати, що матеріал для навчання письма добирається відповідно до лексичного рівня учнів та сприяє розвитку мовлення, формуванню елементарних граматичних навичок.

Післябукварний етап характеризується закріпленням набутих навичок читання і письма та розвиткові зв'язного мовлення. Тому Я. Грицковян пропонує використовувати на уроках короткі оповідання з читанки другого класу та малюнки для опису. Важливу роль він відводить і формуванню навичок будувати запитання та поширені речення.

У праці «Методика навчання української мови та літератури» Я. Грицковян обґрунтував у підрозділі «Виховне значення літератури» необхідність використання художніх творів безпосередньо на уроках. «Художній твір, – підкреслює автор навчально-методичного посібника, – допомагає учням пізнавати життя, зростає у них нові думки, викликає різноманітні запитання, з якими вони звертаються до вчителя. Бесіди на тему літературного твору розкривають перед учнями культурне багатство українського народу, зміцнюють зв'язок з власною громадою, українцями, які живуть у Польщі, а також зближують їх з Україною» [3, с. 74].

Як зазначає педагог, читання та аналіз творів художньої літератури відбувається, згідно з програмою, у шостих і сьомих класах восьмирічної школи з українською мовою викладання. Відтак вчитель мови стає вчителем літератури, оскільки не виокремлено певну кількість годин на уроки літератури. Це створює об'єктивні труднощі для вчителя: перед текстами творів митців українського слова не міститься інформації про поетів чи письменників, вони не базуються на жодних хронологічних чи тематичних підходах, переважно спрямовані на самостійне опрацювання, по-

требують неабиякого таланту в організації і проведенні цього уроку [3, с. 74-75]. З огляду на це, Я. Грицковян рекомендує вчителям подавати учням невелику біографію авторів творів, розробляти коментарі до складних уривків, що містять невідомий лексичний і краєзнавчий матеріал, подавати ширшу інформацію про події і факти, що описуються у творах, звертати увагу на мовні зврати та фразеологізми, даючи їх пояснення тощо.

Для учнів середніх класів уроки граматики тісно переплетені з польською мовою. Використовуючи зіставний аналіз, слід вказувати на зв'язки при порівнянні фонетичних, граматичних і лексичних явищ обох мов. Це, на думку педагога, сприятиме успішному оволодінню українською мовою, але поруч з цим слід також і вказувати на певні відмінності, що існують у двох мовах, зокрема у зворотних дієсловах в українській мові, де частка -ся пишеться разом, а в польській – окремо [3, с. 113].

Досить багато уваги Я. Грицковяна звернено на вивчення української мови у комплектних класах, що формуються з дітей різного шкільного віку. Відповідно до норми, прописаної Міністерством, комплект повинен складати не менше семи учнів. Відтак, виникають труднощі з формуванням комплектів, організацією уроку, вивченням мови, подачею матеріалу та ін. У цьому випадку педагог радить проводити заняття як в об'єднаних класах, тобто при об'єднанні двох класів учні кожного з них утворюють окрему групу, при об'єднанні трьох класів – три групи, при об'єднанні чотирьох – учні молодших класів формують одну групу, а старших – другу [3, с. 139-140]. Як зазначає Я. Грицковян, за таких умов організації навчального процесу можливим є засвоєння учнями повного курсу української мови, якщо навчання почалося з першого класу.

Успішному проведенню таких уроків сприятиме використання таких методів, як «голосне» (робота з учителем) та «тихе» (самостійне) навчання. Проте для вчителя це додаткове навантаження. Адже він повинен продумати розподіл матеріалу на самостійне опрацювання для кожної групи, виділити час на пояснення певного виду роботи та його перевірку. Водночас потрібно дбати про дисципліну на уроці групи, що займається з вчителем, щоб не заважати тим, хто самостійно виконує завдання.

Я. Грицковян виокремлює чотири основні типи уроків, які проводить учитель української мови у комплектних класах: 1) впродовж заняття вчитель проводить урок з одним класом, а інший – працює самостійно; 2) в обох класах протягом уроку відбувається одноразова зміна фаз; 3) під час уроку відбувається дворазова зміна фаз; 4) одночасна робота вчителя в обох класах [3, с. 148].

Слід наголосити, що однофазовий урок проводиться доволі рідко, оскільки самостійну роботу такої тривалості час можуть виконувати учні тільки старших класів, які володіють більшими навичками самостійного опрацювання матеріалу і можуть довше концентрувати увагу. Загалом у комплектних класах домінує другий тип уроку – двофазовий. Під час самостійної роботи учні закріплюють новий матеріал, виконуючи різні види вправ. Третій тип уроку характерний для молодших класів, коли об'єм письмової ро-

боти є невеликий і концентрація уваги школярів є нетривалою. Багатофазовий урок, тобто коли майже відсутній чіткий розподіл на роботу з учителем та самостійну роботу, проводиться на початковому етапі або зі зближеними класами (четвертим і п'ятим, шостим і сьомим), програми яких доволі часто дуже схожі. У цьому випадку проводяться бесіди на певну тематику, описується ілюстрація, аналізуються художні твори, декламується поезія тощо.

Отже, ця методична праця засвідчує, що Я. Грицковян ретельно проаналізував уроки української мови у різних типах шкіл, виявив психолого-педагогічні засади розвитку здібностей учнів, зацентрував особливу увагу на національному вихованні молоді. Окрім того, важливим елементом у його праці виступає аналіз та представлення конкретного планування уроків у комплектних класах. Педагог ілюстративно показав, яким чином досягти максимальної успішності учнів у навчанні у складніших навчальних умовах.

Дослідник питань рідномовного навчання учнів початкових класів українського еміграційного освітнього простору В. Мацько також зазначає перехід від традиційних уроків до урізноманітнених форм викладу навчального матеріалу, використання нестандартних організаційних підходів та проведення інтегрованих уроків у білінгвальному середовищі [7, с. 36].

На сторінках підручника Я. Грицковяна для другого класу початкової школи «Журавлики» (1996) [2] міститься оцінка реальних результатів взаємодії мовних чинників з проекцією на «внутрішній» характер природи мови, адже, за твердження Вільгельма фон Гумбольдта (1767-1835), «у кожній мові закладено самобутнє бачення світу», а саме на рівні чинника «внутрішнього буття» [5, с. 324].

Автор побудував підручник за логікою розгортання «внутрішнього пізнання» компонентів. Вони творять у семи розділах цілісність з огляду на звучання а) загальнолюдських цінностей; б) національних ознак; в) способу життєвих обставин в інонаціональному середовищі. Ця сполука важлива, оскільки підручник адресований школярам початкової школи, для яких метафоричне означення предметів постає в їхній конкретиці з врахуванням внутрішніх і зовнішніх проявів дії.

Як показав аналіз, структура підручника «Журавлики» логічна та побудована за принципом доступності, від простішого матеріалу до складнішого. Так, наприклад, у перший розділ автор включає невеликі за розміром розповіді, оповідання, вірші, казки та байки про навколишній світ школяра, що підкріплюються опорними малюнками, схемами, таблицями тощо [2, с. 4-35]. Цікавим є й підхід до встановлення спільних та відмінних рис у вимові подібних українських і польських слів. Автор не дає пояснень щодо цих подібностей чи відмінностей, а включає учнів у пізнавальний процес та спонукає їх до самостійних умовиводів.

У наступних розділах навчальний матеріал згруповано таким чином, щоб розвивати пізнавальну діяльність учнів, розширювати їх знання про Україну, її географічне положення, великі міста, традиції, свята. Водночас до українознав-

чого матеріалу долучено окремі польські елементи. Наприклад, є низка вправ, де порівнюється польський та український герб, прапор, герби міст Києва і Варшави тощо [2, с. 100; 108]. У цьому контексті можемо констатувати, що педагог свідомо акцентує увагу школярів на тісних зв'язках України й Польщі, демонструючи схожість не тільки у мові, а й суспільно-громадському житті.

Загалом у підручнику «Журавлики» Я. Грицковяна має місце класична методологія викладу лексичних одиниць з детальним поясненням позицій, пов'язаних з лексикою, фонетикою, граматику української мови. При цьому автор вкраплює в тканину навчальних текстів елементи з байки, казки, пісні, що є суттєвим доповненням до окреслення виховного моменту. Звідси – розширення того змістового компоненту, відсутність якого зрима в умовах інонаціонального середовища.

Тут також виокремлено специфічні фонетичні риси української мови, граматичні конструкції, морфологічні особливості будови слів, лексичні одиниці не притаманні польській мові. Водночас у підручник включений значний матеріал для тренування та закріплення нового матеріалу.

Переконаливо й дохідливо Я. Грицковяна характеризує явища природи (шкала трансцендентних вартостей), історичні події (шкала національних вартостей, примітних як для українського так і для польського народів), а також мовні паралелі, які свідомо подаються крізь призму однотипного зіставлення споріднених слов'янських мов. У цьому плані заслуговують на увагу лаконічні, однозначні, цікаво скомпоновані тексти. Все це особливо важливе для школярів початкової освіти, бо згадані складники ілюструють наближення до реалій національної ідентичності. Вони прилучають учнів первинної ланки шкільництва до спадщини носіїв українського письменства з урахуванням особливостей творів для дітей.

Автор підручника не оминає «гострих кутів», власне, тих складностей суспільно-політичного характеру, яких зазнав український народ у різні епохи. Він зазначає, що знак біди несли голодомори, воєнні лихоліття, а також доба чорнобильської катастрофи. Така цілеспрямована орієнтація стосовно адресата – української дитини у польськомовному середовищі – належним чином окреслює контекстуальну засаду, а саме поєднати відповідну ситуацію зі специфікою навчального процесу. Відмітимо, що в «Журавликах» охоплено всі основні компоненти навчання. Матеріал розділено таким чином, що разом із читанкою подано й різноманітні письмові завдання та вправи на розвиток усного мовлення.

Отже, підручник «Журавлики» містить ключові позиції, які визначають не тільки стратегію до вивчення скарбів рідної мови, але й забезпечують можливість оволодіти місткою довідковою інформацією про Україну, її історичне минуле, а також її сьогодення, у першу чергу, про епоху, коли відродилася державна незалежність України та її символіка. Педагог оновлює ланки в системі навчання рідної мови не тільки як шкільного предмета. Йдеться про визначальний компонент освіти майбутнього громадянина, зацікавленого в пізнанні історичного розвитку своєї Батьківщини. Усе це – вагомий чинник у процесі виховання почуттів патріотизму, пошани до батьків, любові до Вітчизни.

Підручник «Виноградник» (1999) [1] розроблений Я. Грицковяном для учнів п'ятого класу. У кожному розділі підручника автор включив кілька оповідань про Україну та її звичаї, побут, культуру.

У цьому підручнику також подано багато творів класиків української літератури. На їх виховному значенні Я. Грицковяна робить особливий наголос, оскільки вони розкривають перед учнями культурне багатство українського народу. Зокрема для учнів п'ятого класу він відбирає ті оповідання, у яких відображено історичне минуле українського народу, його подвиги і поразки («Золоті ворота», «Плач Ярославни», «Про смерть князя Олега», «Іван Підкова», «Шевченкова могила» та ін.). Однак ці оповідання є лаконічними, легкими для сприйняття, без складних граматичних і синтаксичних конструкцій, щоб діти більше уваги приділили змістовому компоненту твору.

Поряд з літературним опрацюванням творів Я. Грицковяна пропонує залучати учнів до вивчення основ теорії літератури. Це сприятиме кращому розумінню внутрішнього світу, ідейного спрямування твору. Зокрема у «Винограднику» він вводить такі терміни, як епос, поряд з іншими літературними родами – лірикою і драмою, байка, дума, повість, що ширше розкривають особливості літератури як мистецтва слова.

В аналізованому підручнику оригінальними є післятекстові завдання, які спонукають учнів до творчого мислення, самостійного пошуку. Наприклад, працюючи над текстом І. Коцюбинського «Іде весна», Я. Грицковяна пропонує учням розповісти про які природні явища, про які йдеться у тексті та доповнити їх власними спостереженнями. Серед творчих завдань виділимо й завдання про художнє зображення прочитаного у тексті з добором власної назви малюнка [1, с. 172]. Окремим типом вправ у цьому підручнику виступають письмові роботи, особливо написання творів, що сприяють розвиткові творчої уяви та мислення дитини. Для п'ятого класу автор свідомо пропонує таку тематику для творчих робіт, основою яких слугує життєвий досвід дитини, її переживання, враження.

Як показує аналіз, у підручнику «Виноградник» підібрано краєзнавчий матеріал відповідно до вікових особливостей учнів з урахуванням впливу інонаціонального середовища. Відтак основою для створення цього підручника стали уривки з творів видатних українських письменників і поетів та праці сучасних польських авторів українського походження, у яких відображено любов до України, повагу до історичної пам'яті свого народу, культури і традицій українців.

Підручник Я. Грицковяна «Любіть Україну» (1992) [3], що розрахований на учнів сьомого класу, демонструє краєзнавчу й виховну спрямованість уроків української мови. Зокрема автор вводить до цього підручника, крім праць класиків, твори сучасних українських письменників (С. Гуцала, Д. Павличка, В. Шевчука, І. Калинця) з метою встановлення зв'язків учнів з сучасними українськими реаліями. Окрім цього, у підручнику подано й тексти для поза-класного читання, що сприяють розвитку вмінь аналітичного читання та лінгвістичної інтерпретації текстів художньої літератури.

Важливим компонентом аналізованого підручника є вивчення граматики, що вводиться у післятекстові завдання та органічно поєднується з вивченням окремих текстів. Зауважимо, що уроки граматики в школах Польщі не виокремлюються окремими уроками, а зв'язуються з іншими компонентами навчання.

У підручнику чітко простежуються логічні конектори побудови граматичних вправ (повторення попереднього та подача нового матеріалу) та їх зв'язок з текстом. Так, наприклад, після тексту А. Лотоцького «Ярослав Осмомисл», Я. Грицковян подає різні типи вправ на закріплення граматичних навичок учнів про категорії іменників [3, с. 87], тобто пропонуються вправи, які спрямовані на відтворення в пам'яті уже вивчених правил.

Водночас у підручнику подано елементи ділового листування та ведення документації. Як зазначає сам автор, «у наш час, коли посилюлися міжнародні контакти, виникла додаткова потреба цього роду листів» [3, с. 184]. У підручнику подано низку зразків листів й оголошень; діти знайомляться зі структурою й формою ділового листа. Під час уроків учні вивчають й стилістичні особливості ділового стилю мовлення.

«Любіть Україну» є підручником, у якому органічно поєднано граматичний матеріал з літературними творами, що сприяє не тільки оволодінню учнями українською мовою, а й прививає любов до України через виховну спрямованість

літературних текстів, виконання творчих завдань на запропоновану тематику, вивчення та декламацію віршів, розробку сценаріїв вечорів присвячених національним українським святкам тощо.

Можемо констатувати, що підручники з української мови і літератури Я. Грицковяна побудовані із врахуванням загальних дидактичних принципів, а також відповідають концепції рідномовного навчання і виховання в умовах полікультурного середовища.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За обставин, коли українська громада є однією з найчисельніших у багатьох країнах, у місцях компактного проживання українців створюються школи або формуються класи, де вивчається українська мова. Важливою проблемою для українського шкільництва зарубіжжя є якість освіти, підручників, посібників, дидактичних матеріалів з орієнтацією на поєднання мовно-лексичного та краєзнавчого, народознавчого, соціокультурного аспектів. Побудована на принципах гуманізму, демократизації, народності з урахуванням, з одного боку, полікультурного характеру освіти, а з іншого – національно-культурної самобутності, педагогічна концепція Я. Грицковяна нівелює природну асиміляцію закордонних українців та сприяє збереженню надбань, культури й традицій свого народу в умовах інонаціонального середовища. Досвід педагога може отримати подальше творче застосування і у школах національних меншин України.

Список літератури:

1. Грицковян Я. Виноградник. Підручник для п'ятого класу початкової школи з мовними та граматичними вправами / Ярослав Грицковян. – Варшава, 1999. – 265 с.
2. Грицковян Я. Журавлики. Підручник для другого класу початкової школи / Ярослав Грицковян. – Варшава, 1996. – 225 с.
3. Грицковян Я. Любіть Україну. Українська література і мова. Підручник для 7 класу / Ярослав Грицковян. – Варшава, 1992. – 328 с.
4. Грицковян Я. Методика навчання української мови та літератури. Посібник для вчителів української мови в Польщі / Ярослав Грицковян. – Варшава, 1998. – 231 с.
5. Гумбольдт В. ф. Избранные труды по языкознанию / Вильгельм фон Гумбольдт / Под. ред. Г. В. Рамишвили. – М.: Прогресс, 1984. – 400 с.
6. Ковальчук О. О. Двомовна освіта як чинник збереження ідентичності українців у Канаді та їх інтеграції в суспільство (кінець XIX – перша половина XX ст.) / О. О. Ковальчук // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – 2013. – Вип. 14. – С. 25-43. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mnf_2013_14_6.
7. Мацько В. Рідномовне навчання в початкових класах еміграційного освітнього простору / В. Мацько // Наукові записки. Серія педагогіка. – 2017. – № 1. – С. 31-36.
8. Романюк С. З. Рідномовна освіта в Україні і українській діаспорі: тенденції розвитку на рубежі століть / С. З. Романюк // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2014. – Вип. 4. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2014_4_18.
9. Руснак І. С., Біленкова Л. М. Родина як основний чинник формування етнокультурних цінностей особистості в умовах діаспори // Збірник наукових праць: Розвиток української та польської освіти і педагогічної думки (XIX – XXI ст.). Теорія і практика опікунської педагогіки в Україні та Польщі (XIX – XXI ст.). – Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка. – 2014. – Т. 4. – С. 349-362.

Шагала Л.Б.

Дрогобычский государственный педагогический университет имени Ивана Франко

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ КОНЦЕПЦИЯ РОДНОЯЗЫЧНОГО ОБУЧЕНИЯ ЯРОСЛАВА ГРИЦКОВЯНА

Аннотация

В статье излагаются проблемы функционирования зарубежного украинского школьного обучения. Предлагается обобщенный опыт педагогической деятельности польского ученого украинского происхождения Я. Грицковяна. Внимание сосредоточено на преподавании украинского языка в школьных заведениях Польши. Излагается анализ обучающе-методического пособия и учебников авторства Я. Грицковяна, которые составлены с учетом особенностей поликультурной среды. Подчеркивается значение родноязычного обучения как способа сохранения украинской идентичности, реализации ценностных потребностей национального меньшинства и нивелиации ассимиляционных процессов.

Ключевые слова: родноязычное обучение, украинская идентичность, поликультурная среда, украинское школьное обучение, национальное меньшинство.

Shahala L.B.

Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University

THE PEDAGOGICAL CONCEPTION OF YAROSLAV HRYTSKOVIAN'S NATIVE LANGUAGE TEACHING

Summary

The article deals with the problems of foreign Ukrainian school education. The experience of the pedagogical activity of Yaroslav Hrytskovian, a Polish scholar of Ukrainian origin is presented. Special attention is paid to teaching Ukrainian at schools in Poland. The analysis of the teachers' guide and the textbooks by Yaroslav Hrytskovian, which are compiled considering a peculiar foreign environment, is given. The importance of native language teaching as a means of preserving Ukrainian identity, cherishing cultural values of the national minority, and mitigation of assimilation effects are underlined.

Keywords: native language teaching, Ukrainian identity, multicultural environment, Ukrainian schooling, national minority.